

سفنِ بی‌حرف

مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا

به‌کوشش

مركز لاهور
International Center for Non-Violence

سرشناسه: همایش بین‌المللی شمس و مولانا (چهارمین: ۱۳۹۷: خوی)
 عنوان و نام پدیدآور: سخن بی‌حرف؛ مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا/ [برگزار کنندگان]
 پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی - [و دیگران]؛ به کوشش محمد نجاری
 مشخصات نشر: تهران: اولیاء ۱۳۹۸. مشخصات ظاهری: ۲۸۸ ص. فروست: مجموعه مقالات؛ ۴.
 شابک: 3-4-95854-622-978 دوره: 2-1-95854-622-978 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
 یادداشت: [برگزار کنندگان] پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تولید شمس تبریزی، موسسه فرهنگی هنری
 سیندار جاولان خرد مرکز اسناد فرهنگی آسیا، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC)
 عنوان دیگر: مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا.
 موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد ۶۰۴-۷۲۳ ق. - نقد و تفسیر - کنگره‌ها
 موضوع: Congresses - Criticism and Interpretation - Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad, 1207-1273 - نقد و تفسیر - کنگره‌ها
 موضوع: شمس تبریزی، محمد بن علی، ۵۸۲-۴۵ ق. - نقد و تفسیر - کنگره‌ها
 موضوع: Shams Tabrizi, Mohammad ibn Ali - Criticism and interpretation - Congresses
 موضوع: شمس تبریزی، محمد بن علی، ۵۸۲-۴۵ ق. - تأثیر - مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد ۶۰۴-۷۲۳ ق.
 موضوع: مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد ۶۰۴-۷۲۳ ق. - دیوان شمس تبریزی - نقد و تفسیر
 موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad. Divān-i Shams-i Tabrizī - Criticism, interpretation, etc.
 موضوع: شعر فارسی - قرن ۷ ق. - تاریخ و نقد
 موضوع: Persian poetry - 13-th century - History and criticism
 موضوع: شعر عرفانی فارسی - قرن ۷-۸ ق. - تاریخ و نقد
 موضوع: Sufi poetry, Persian - 13-14th century - History and criticism
 شناسه افزوده: نجاری، محمد ۱۳۵۹ - گردآورنده
 شناسه افزوده: Institute for Humanities and Cultural Studies (IRIH) رده‌بندی کنگره: PIR۵۲۰۴
 رده‌بندی دیوبی: ۸۱۸/۳۲ شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۴۰۵۶۳

مقالات این همایش در پایگاه استنادی علوم جهان اسلام (ISC) با کد اختصاصی ۱۴۰۴۶-۹۷۱۹۰ ثبت شده است.

سخن بی‌حرف

مجموعه مقالات چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا

دکتر محمد نجاری

طرح جلد: اشکان (حسین) قازانچای

صفحه‌آرا: مهدی سلطانی

مدیر بازرگانی: مهندس میثم نجاری

چاپ و صحافی: تفرید

شابک: 3-4-95854-622-978

شابک: 3-4-95854-622-978

تهران، ابتدای خیابان مرتضوی، کوچه خوش‌مقام، پلاک ۲۵، واحد ۴

رایانامه: avahia.pub@gmail.com

تلفن: ۰۹۱۲۴۸۶۸۳۶۸؛ ۰۲۱-۶۶۷۶۴۰۵

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار
۱۳.....	ساختار سازمانی همایش
۱۵.....	شخصیت و شخصیت‌پردازی در مقالات شمس
	فاطمه مدرّسی؛ زهرا جمشیدی
۲۷.....	مولوی، شمس، اقبال
	فاطمه مدرّسی؛ یاسین محمودزاده
۴۷.....	مردم‌اندیشی و اندیشهٔ مثبت‌گرا به انسان و اجتماع در غزلیات شمس
	فاطمه مدرّسی؛ سوران شیخ‌الاسلامی مکرّی
	تأثیرپذیری مولانا از عطار نیشابوری (واکاوی اخلاقیات در منطق‌الطیر عطار و بازتاب آن در مثنوی مولانا).....
۶۹.....	سهیلا مرادقلی
۹۳.....	بررسی تأثیر صور خیال اشعار مولانا بر اشعار کلاسیک ترکمن
	سیاوش مرشدی
	بررسی تطبیقی ساختار روایت در داستان گنج‌نامهٔ مقالات شمس و مثنوی معنوی
۱۱۵.....	براساس نظریهٔ ژرار ژنت
	سارا مساحی زلانی؛ سهیلا صلاحی‌مقدم
۱۳۱.....	واژهٔ شمس و تأثیر آن بر تصویرگری، تخیل و واژه‌گزینی مولانا
	حرمت رشت‌آبادی؛ علی‌اکبر کمالی‌نهاد
	در پرتو دو شمس (تطبیق نظام معرفتی مقالات شمس تبریزی و دیوان شمس‌الدین محمد
۱۵۷.....	حافظ شیرازی)
	لیلا معصومی نائینی

- تحلیلی رمزگشایانه از داستان «دژ هوش‌ریا» در مثنوی ۱۷۷
 محمدرضا موحدی؛ عباس جبّاری‌مقدم
- فلسفه و معنای زندگی در مثنوی معنوی ۱۹۷
 عزیزالله مولوی‌وردنجان؛ محمدرضا موحدی
- استعارهٔ تن در غزلیات شمس ۲۲۱
 لیلا نعمت‌اله پورولی
- تحلیل اندیشه‌های عرفانی شمس در داستان خضر و موسی بر مبنای قرآن و آرای
 صوفیه ۲۳۵
 زهره نورائی‌نیا
- چهرهٔ شمس تبریزی و مولانا در بنگلادش ۲۵۵
 محمد نورعالم؛ محمد ممیت‌الرشد
- بازتاب رئالیسم جادویی در مثنوی معنوی ۲۶۹
 معصومه هوشیاری؛ طاهره کاظمی

پیشگفتار

اگر از تو پرسند که مولانا را چون شناختی؟ بگو از قولش می‌پرسی:
 إنما أمره إذا أراد شيئاً أن يقول له كُنْ فيكون؛ و اگر از فعلش
 می‌پرسی: كل يوم هو في شأن؛ و اگر از صفتش می‌پرسی: قل هو
 الله أحد؛ و اگر از نامش می‌پرسی: هو الله الذي لا اله الا هو عالم
 الغيب و الشهادة هو الرحمن الرحيم؛ و اگر از ذاتش می‌پرسی: ليس
 كمثله شيء و هو السميع البصير.
 سؤال کردن از شیخ بدعت است.

توحید آن است که بدانی همه چیزها آن خداست و از خداست و به
 خداست، و بازگشت به خداست. (مقالات، کلمات قصار، ۷۸۹)

و از آن جا که به تعبیر حضرت شمس، «یادداری معرفت است»، از سال ۱۳۹۴ یاد
 می‌کنیم که مؤسسه تولیت آرامگاه شمس تبریزی «نخستین کنگره شمس تبریزی» را برگزار
 کرد. در سال ۱۳۹۵، جمعی از استادان و همکاران پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
 فرهنگی، به پایمردی دکتر اشرف بروجردی، معاون فرهنگی وقت پژوهشگاه، میهمان
 برگزارکنندگان «دومین همایش شمس تبریزی» شدند. حاصل این آشنایی و پیوند، انعقاد
 تفاهم‌نامه فیما بین دو نهاد، و تشکیل دبیرخانه علمی همایش در پژوهشگاه زبان و ادبیات
 پژوهشگاه بود؛ و چنین شد که سومین همایش با عنوان جدید «شمس و مولانا»، در سطح
 بین‌المللی و با دبیری دکتر یوسف محمدنژاد (ریس پژوهشگاه زبان و ادبیات) در مهرماه
 ۱۳۹۶ برگزار شد.

دبیرخانه «چهارمین همایش بین‌المللی شمس و مولانا» از نیمه اردیبهشت ۱۳۹۷ با

دبیری دکتر زهرا حیاتی، عضو هیئت علمی گروه پژوهش‌های بین‌رشته‌ای پژوهشگاه زبان و ادبیات، فعالیت خود را آغاز کرد. در این دوره، پژوهش‌های بین‌رشته‌ای به‌عنوان محور اصلی همایش مورد تأکید قرار گرفت. در نخستین گام، طی مکاتبه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی با نهادهای دیگر، مقرر شد پایگاه استنادی جهان اسلام، انجمن علمی نقد ادبی ایران، انجمن علمی زبان و ادبیات فارسی، انجمن علمی ترویج زبان و ادبیات فارسی، اتحادیه انجمن‌های علمی-آموزشی معلمان زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه الزهراء، مرکز اسناد فرهنگی آسیا و مؤسسه فرهنگی هنری سپندار جاودان‌خرد، در سه زمینه جذب و داوری مقالات، و نیز انتشار مقالات برگزیده همایش، همکاری نمایند.

همگام با تشکیل کمیته علمی همایش، که نام اعضای آن در مقدمه این مجموعه آمده است، سامانه مقالات همایش راه‌اندازی شد و در نهایت بیش از ۱۰۰ مقاله در اختیار دبیرخانه قرار گرفت. پس از جمع‌بندی آرای داوران، مقالات در پنج بخش جای گرفتند:

۱- مقالاتی که مورد پذیرش قرار نگرفتند.

۲- مقالاتی که برای چاپ در چکیده مقالات پذیرفته شدند.

۳- مقالاتی که برای چاپ در مجموعه مقالات پذیرفته شدند.

۴- مقالاتی که برای چاپ در مجله علمی-پژوهشی پذیرفته شدند.

۵- مقالاتی که قابل ارائه در همایش بودند و برای انتشار در کتاب یا مجله پذیرفته شدند.

دربازه زمانی‌ای که به دریافت مقالات اختصاص داده شده بود، پیش‌نشد همایش با عنوان «شعر مولانا؛ عرصه تقابل‌ها» در ۱۷ تیرماه ۱۳۹۷ در پژوهشگاه علوم انسانی برگزار و پنج سخنرانی ارائه شد.

مقالاتی که درجه علمی-پژوهشی دریافت کردند در دوفصلنامه علمی پژوهشی ادبیات عرفانی دانشگاه الزهراء، سال نهم، شماره ۱۷ منتشر شدند، و دبیرخانه همایش سپاسداری خود را از اعضای محترم هیئت تحریریه، به‌ویژه دکتر مهدی نیک‌منش، سردبیر محترم نشریه ابراز می‌دارد. سخنرانی‌های همایش نیز در سه بخش به شرح ذیل ارائه شد:

سخنرانان بخش بین‌الملل

- پروفسور عیسی علی العاکوب (سوریه): چهره شمس و مولانا در حکایت «گنج‌نامه»
مقالات و مثنوی

— دکتر محمود ارول قلیچ (ترکیه): شناخت مولانا بدون سهم تأثیر ابن عربی امکان‌پذیر هست یا خیر؟

سخنرانان بخش ویژه

— دکتر قطب‌الدین صادقی: ویژگی‌های شخصیت‌پردازی دراماتیک در داستان‌های مولوی

— دکتر اردشیر صالح‌پور: شکل‌شناسی دراماتیک در قصه‌های مثنوی

— دکتر علی‌اصغر شعردوست: آموزه‌های مولانا، نیاز امروزین بشریت

— دکتر حسینعلی قبادی: درآمدی بر اسطوره‌مانندی غزلیات شمس

— دکتر حمید تنکابنی: روایت نوآورانه و کارکردگرایانه شمس و مولانا از مفهوم «عقل» و «عقلِ عقل»

— دکتر شهرام پازوکی: گمان‌های رایج درباره طریق تفکر مولانا و مثنوی

— دکتر علیرضا نیکویی: طرح‌مندی مثنوی در پرتو نگاه کل‌نگر

— دکتر سید مهدی زرقانی: جنسیت معشوق در غزل مولانا

— محمد جعفرلو: شمس و مولانا، جلوه و رمزی از حقیقت حیات الهی انسان

سخنرانان نشست‌های علمی

— دکتر فاطمه مدرسی: شخصیت و شخصیت‌پردازی در مقالات شمس

— دکتر ایرج شهبازی: شمس و مسئله بازتاب

— دکتر فرانک جهانگرد: تکرار در غزلیات شمس

— دکتر عیسی امن‌خانی: مولانا و ایدئولوژی‌های معاصر

— دکتر پارسا یعقوبی جنبه‌سرایی: منطق حاشیه در مثنوی: سبک ایضاحی و اقتدار مؤلف‌راوی

— دکتر احمد رضایی جمکرانی: قلعه ذات‌الصور یا دژ هوش‌ربا (دگرگونی روایتی عامه در

مقالات شمس تبریزی و مثنوی معنوی)

— دکتر محمدامیر جلالی: مأخذیابی و تحلیل تصرفات مولانا و شمس در ادبیات

عاشقانه عصر اموی

— دکتر محمد نجاری: مهلتی بایست تا خون شیر شد (زایش شمس تبریزی از خون

حسین بن منصور حلاج در یک نسخه تعزیه)